

ОПТИМІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

OPTIMIZING THE ACTIVITY OF STATE AUTHORITIES TO ENSURE THE MILITARY SECURITY OF UKRAINE DURING THE PERIOD OF MARTIAL LAW

Котляренко О.П., к.ю.н., полковник юстиції,
заступник начальника кафедри військового права та правоохоронної діяльності
Національний університет оборони України

Мороз А.М., слухачка
Інститут стратегічних комунікацій Національного університету оборони України

У статті, з урахуванням стану національного законодавства та результатів новітніх розробок зазначеної проблематики, проаналізовано завдання і зміст процесу оптимізації діяльності органів державної влади України у контексті забезпечення воєнної безпеки у період воєнного стану. Аргументовано, що воєнна безпека є одним із найважливіших елементів національної безпеки України. Вона забезпечується шляхом комплексного впливу на всі фактори, що загрожують національним інтересам України у воєнній сфері. Забезпечення воєнної безпеки України у мирний час є завданням усіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства в цілому. За умов широкомасштабної агресії російської федерації проти України роль органів державної влади у забезпеченні воєнної безпеки стає пріоритетною, оскільки від оперативності та злагодженості їх дій залежить доля нації.

Обґрунтовано, що в умовах правового режиму воєнного стану державний апарат потребує максимальної ефективності та гнучкості. Зазначені параметри забезпечуються, зокрема: 1) централізацією прийняття рішень; 2) синергією взаємодії структур державного управління; 3) інтеграцією між відомствами; 4) взаємодією з громадськістю; 5) модернізацією законодавчої бази.

Доведено, що ключовими завданнями, здатними у найбільш сприятливому контексті вплинути на ефективність та функціональність військово-політичного апарату держави у період воєнного стану, є: посилення військового управління та координації дій між різними військовими підрозділами; посилення військово-технічного потенціалу країни; покращення систем забезпечення військових підрозділів; запровадження нових підходів до використання інформаційних та кібернетичних ресурсів; модернізація, планування та реалізація соціальних програм для ветеранів та учасників бойових дій; розширення міжнародної співпраці у сфері військової безпеки; удосконалення системи реагування на виклики і ситуації воєнного часу та координації дій між різними структурами влади; забезпечення прозорості та відкритості у відносинах між державними і військовими структурами; модернізація навчальних програм та підготовки військового персоналу, впровадження сучасних технологій у військовій освіті та тренуваннях.

Сформовано конкретні пропозиції для оптимізації діяльності органів державної влади щодо забезпечення воєнної безпеки України у період дії воєнного стану.

Ключові слова: орган державної влади, Сили безпеки та оборони, Збройні Сили України, воєнна, національна безпека, правовий режим воєнного стану, державне, військове управління, оптимізація, системи реагування, військово-технічний потенціал.

The article analyzes the tasks and content of the process of optimization of the activities of Ukrainian public authorities in the context of ensuring military security during martial law, taking into account the state of national legislation and the results of the latest developments on this issue. It is argued that military security is one of the most important elements of Ukraine's national security. It is ensured through a comprehensive impact on all factors threatening Ukraine's national interests in the military sphere. Ensuring the military security of Ukraine in peacetime is the task of all state authorities, local governments and civil society in general. Given the large-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine, the role of public authorities in ensuring military security becomes a priority, since the fate of the nation depends on the efficiency and coherence of their actions.

It is substantiated that under the legal regime of martial law, the State apparatus requires maximum efficiency and flexibility. These parameters are ensured, in particular: 1) centralization of decision-making; 2) synergy of interaction between public administration structures; 3) integration between departments; 4) interaction with the public; 5) modernization of the legislative framework.

It is proved that the key tasks that can, in the most favorable context, affect the efficiency and functionality of the military-political apparatus of the State during martial law are: strengthening military management and coordination between different military units; strengthening the military-technical potential of the country; improving the systems of support for military units; introducing new approaches to the use of information and cyber resources; modernization, planning and implementation of social programs for veterans and students.

The author formulates specific proposals for optimizing the activities of public authorities to ensure the military security of Ukraine during the period of martial law.

Key words: public authority, Security and Defense Forces, Armed Forces of Ukraine, military, national security, legal regime of martial law, state, military administration, optimization; response systems, military-technical potential.

Постановка проблеми. В умовах новітніх викликів та загроз національній безпеці роль органів державної влади у забезпеченні стабільності та безпеки держави стає дедалі важливішою. Особливої актуальності зазначене набуває у період воєнного стану, коли оперативність та злагодженість дій усіх органів державного управління визначає долю нації. Запровадження режиму воєнного стану може стати об'єктивною причиною того, що традиційні механізми управління та взаємодії органів державної влади втрачають свою ефективність. Для оперативного реагування на обставини, що швидко змінюються, важливими є консолідація повноважень та централізація прийняття ключових рішень.

Актуальність дослідження проблем оптимізації діяльності органів державної влади щодо забезпечення воєн-

ної безпеки не викликає сумнівів, з огляду на практичну необхідність визначення основних напрямів адаптації державного механізму до змін, спричинених збройною агресією російської федерації проти України. Аналіз правового регулювання діяльності органів державної влади щодо забезпечення воєнної безпеки України, визначення основних принципів, завдань та напрямів удосконалення діяльності органів державної влади у зазначеному контексті має неабияке значення у військово-політичних реаліях сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Проблеми адаптації суспільних інституцій та державного механізму до викликів і загроз воєнного характеру розглядали і розглядають у своїх працях вітчизняні та зарубіжні

фахівців у сфері права та державного правління. Зокрема, Ф. Крамер, Х. Віннендйк і Д. Хемілтон вказують, що в умовах гібридних загроз необхідно розширювати підходи до забезпечення оборони. В.-Д. Рьопке та Х. Сенкей підкреслюють важливість цивільної готовності для зміцнення стійкості блоку НАТО у контексті реалізації політики стримування та оборони. Теоретичні та практичні проблеми створення системи національної та воєнної безпеки України розробляють О. Белов, Ю. Битяк, В. Горбулін, С. Гавриш, М. Ковалів, В. Кравченко, М. Криштанович, В. Ліпкан, А. Лобанов, В. Пашинський, Г. Рябоконт, Г. Ситник, Є. Смірнов та ін. Водночас, констатуємо відсутність актуальних досліджень проблем забезпечення воєнної безпеки з урахуванням чинника триваючої повномасштабної військової агресії російської федерації щодо України та з урахуванням чинника триваючого реформування системи публічного управління.

Мета статті полягає у вивченні, аналізі та пропонуванні шляхів оптимізації роботи органів державної влади в контексті забезпечення воєнної безпеки України у період воєнного стану. Для досягнення цієї мети буде проведено аналіз сучасного стану системи забезпечення воєнної безпеки в Україні, вивчено національне законодавство у зазначеній сфері, визначено основні напрями здійснення такої оптимізації.

Виклад основного матеріалу. У теорії управління усталеним є погляд на органи державної влади як на ключовий компонент управлінської системи, що має владні прерогативи, та на який покладається виконання завдання реалізації тієї чи іншої функції держави. Також до ключових характеристик органів державної влади відносять наявність певного обсягу незалежності та автономії, хоча вони і є частиною загальнодержавного апарату, що проявляється у їх взаємодії з елементами останнього. Специфіка кожного з видів органів державної влади полягає у конкретній компетенції, що визначає його права та обов'язки. Відповідно до своєї компетенції, такий орган може видавати обов'язкові для виконання нормативно-правові акти та забезпечує їх виконання.

Виходячи із зазначених характеристик, для виконання покладених на органи державної влади завдань в умовах дії воєнного часу, пріоритетними є: а) запровадження єдиної системи керівництва сектором безпеки і оборони України; б) розробка комплексного стратегічного аналізу воєнних загроз для національної та воєнної безпеки; в) координація розвідувальних служб та розширення об'єднаних розвідувальних можливостей; г) зміцнення заходів щодо захисту повітряного простору та надання протиповітряної оборони ключовим об'єктам; ґ) формування та виконання ефективної оборонної політики відповідно до євроатлантичних стандартів та пріоритетів; д) удосконалення мобілізаційних систем та підготовка населення до відсічі можливим загрозам.

З моменту початку збройної агресії російської федерації проти України нашій державі довелося адаптувати систему місцевого самоврядування до умов дії норм воєнного часу. Зокрема, було запроваджено законодавчі зміни, більшість із яких знайшли відображення у Законі України «Про внесення змін до деяких законів України стосовно роботи держслужби та місцевих органів самоврядування під час воєнного стану» від 12 травня 2022 року [1], Законі України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року [2], Указі Президента України «Про утворення військових адміністрацій» від 24 лютого 2022 року [3], інших нормативно-правових актах.

Основною метою зазначених змін було – забезпечити співпрацю цивільної влади і військового командування, зокрема, шляхом створення військових адміністрацій як тимчасових органів управління [4].

Воєнний стан, будучи винятковим правовим режимом, потребує максимумної ефективності та гнучкості

державного апарату для забезпечення національної безпеки, захисту прав і свобод громадян та стабільності держави. Для забезпечення зазначених параметрів важливим є забезпечення: 1) централізації прийняття рішень. В умовах воєнного стану необхідно забезпечити швидке та обґрунтоване прийняття рішень. Тому оптимальною є тимчасова централізація владних повноважень з подальшим делегуванням функцій на регіональний рівень; 2) гнучкості структур державного управління. Створення оперативних груп, які мають можливість реагувати на виклики в режимі реального часу, має сприяти ефективнішому реагуванню на обставини, що змінюються; 3) інтеграції між відомствами. Ефективне співробітництво між різними органами державної влади, зокрема, військовими, розвідувальними, правоохоронними, є ключовим для координованої дії; 4) взаємодії з громадськістю. Прозорість дій органів державної влади, оперативна інформаційна взаємодія з інститутами громадянського суспільства має сприяти збереженню довіри населення до органів державної влади і зменшенню соціальної напруги; 5) модернізації законодавчої бази. Наявність чіткого, актуального та якісного законодавства, що регулює функціонування держави в умовах воєнного стану, є основою для оптимізації діяльності державних органів.

Оптимізація функцій органів державної влади під час воєнного стану є не тільки гіпотетичною можливістю, але й практичною необхідністю. Не має підстав не погоджуватися із тими спеціалістами у сфері національної, воєнної безпеки, котрі вважають, що врахування змінюваних умов, швидке прийняття рішень, ефективна взаємодія між державними структурами та громадськістю дозволить забезпечити стабільність, безпеку та захист прав і свобод громадян України навіть за екстраординарних умов дії норм воєнного часу [6, с. 5–6].

Аналіз літератури свідчить, що найчастіше оптимізацією діяльності органів державної влади розглядають як процес, що має на меті домогтися стану найбільш ефективного виконання зазначеними органами покладених на них завдань та функцій. Узагальнення позицій фахівців у галузі управління в умовах надзвичайних ситуацій та воєнного стану дозволяє до першочергових завдань такого управління віднести: а) централізацію управління через впровадження сучасних інформаційних технологій, метою якої є ефективний обмін даними та інформацією; б) перегляд компетенції кожного із суб'єктів системи органів державної влади з метою відмови від виконання неважливих завдань на користь пріоритетних; в) мобілізаційну підготовку визначених груп громадян з обов'язковою організацією відповідного навчання; ґ) формування відповідної системи передачі інформації населенню для інформування про поточну обстановку та рішення, що приймаються; ґ) формування мобільних команд спеціалістів для вирішення конкретних проблем, що виникають чи можуть виникнути. Також до необхідних кроків процесу оптимізації діяльності державних органів в умовах воєнного стану відносять: д) спрощення бюрократичних процедур; е) логістичне планування; є) створення резервних фондів; ж) забезпечення прозорості дій. Погоджуючись із запропонованим алгоритмом, відмітимо, що першочергове здійснення таких заходів має підвищити ефективність роботи державних органів в умовах воєнного стану, гарантуючи при цьому стабільність та захищеність держави.

На основі зазначеного, констатуємо, що оптимізація діяльності органів державної влади в умовах воєнного стану визначається необхідністю адаптації до викликів воєнно-політичного характеру та характеризується застосуванням новітніх стратегій для забезпечення відповідності вимогам воєнної безпеки. Водночас реалії сьогодення дозволяють доповнити визначену конфігурацію напрямів оптимізації новими.

Так, одним із ключових напрямків оптимізації діяльності органів державної влади в Україні щодо забезпечення

воєнної безпеки, є забезпечення військово-політичного співробітництва з міжнародними безпековими структурами та іншими країнами, особливо з державами-учасниками НАТО. Ефективна співпраця з країнами-союзниками може і повинна включати як військово-технічну допомогу, так і обмін досвідом, спільні тренування, спільні оборонні ініціативи.

Окрім цього, оптимізація діяльності органів державної влади щодо забезпечення воєнної безпеки в період воєнного стану передбачає посилення заходів із забезпечення кібербезпеки та захисту інформаційних ресурсів, що відіграють важливу роль у сучасних військових операціях. Впровадження заходів з кіберзахисту та антивірусної безпеки є необхідністю для запобігання кібератак, які можуть серйозно підірвати обороноздатність держави. Відповідно, підвищення ефективності діяльності спеціалізованих наукових та дослідницьких установ розглядаємо як обов'язкову передумову розвитку нових технологій та стратегій у галузі оборони, акцентуючи при цьому на необхідності належного фінансування та підтримки інноваційних проектів усіх форм власності.

Отримання, обробку та аналіз інформації, реалізацію на цій основі відповідного реагування та прогнозування також відносимо до актуальних напрямів оптимізації діяльності органів державної влади в період дії воєнного стану. За сучасних умов використання розвинених систем аналітики та розвідки є основою спроможності держави оперативного реагувати на зміни та ефективно керувати військовими та оборонними ресурсами.

У контексті взаємодії держави і громадянського суспільства ще одним важливим напрямом оптимізації діяльності органів державної влади щодо забезпечення воєнної безпеки є розробка та впровадження ефективних програм психологічної та медичної підтримки для військовослужбовців, ветеранів, громадян, що перебували на тимчасово окупованих територіях, інших категорій населення.

Аналізуючи сучасний стан оптимізації діяльності органів державної влади щодо забезпечення воєнної безпеки, спеціалісти окремим розділом виділяють завдання, які реалізують у своїй діяльності органи військового командування [5, с. 53–54]. Зокрема, одним із пріоритетних завдань для таких органів є посилення військового управління та координації дій між різними військовими підрозділами. Забезпечення єдності командування та впровадження сучасних методів ведення бойових операцій сприяють оптимальному використанню військових ресурсів.

Другим важливим напрямом є посилення військово-технічного потенціалу країни. Це передбачає не лише модернізацію існуючого озброєння, а й впровадження новітніх технологій та розробок, спрямованих на створення високоєфективного та сучасного військового обладнання.

Третім напрямом є покращення систем забезпечення військових підрозділів. Ефективний логістичний та медичний супровід, а також належне матеріальне забезпечення військовослужбовців є критичними для здатності відповідати на виклики воєнного стану.

На нашу думку, зазначений перелік основних заходів щодо оптимізації діяльності органів державної влади України в період дії воєнного стану потребує доповнення ще за кількома напрямками. Зокрема, це:

а) запровадження нових підходів до використання інформаційних та кібернетичних ресурсів. Використання передових систем зв'язку, кіберзахисту та аналізу даних у період воєнного стану дозволить забезпечити надійність внутрішніх комунікацій та вчасну реакцію на кіберзагрози;

б) розширення міжнародної співпраці у сфері військової безпеки. Україна має продовжувати розвивати партнерства з іншими країнами та міжнародними організаціями, спільно працюючи над стратегічними та тактичними аспектами забезпечення своєї обороноздатності;

в) удосконалення системи реагування на виклики і ситуації воєнного часу та координації дій між різними структурами влади. Зазначене охоплює розробку та впровадження ефективних алгоритмів дій у випадках нових загроз національній безпеці та ведення бойових дій;

г) забезпечення прозорості та відкритості у відносинах між державними і військовими структурами. Системи внутрішнього контролю, аудиту та звітності допомагають у виявленні ефективних шляхів вдосконалення та уникненні корупції;

г) модернізація навчальних програм та підготовки військового персоналу, впровадження сучасних методик та технологій у військовій освіті та тренуванні. Надзвичайної ваги набуває питання психологічної підготовки військовослужбовців та усього населення, з метою підтримання стресостійкості під час воєнних дій.

Не викликає сумнівів, що визначені вище напрями оптимізації діяльності органів державної влади України у період воєнного стану можуть бути реалізовані лише на основі комплексного та системного підходу, що передбачає поєднання військових, технічних, соціальних, технологічних, стратегічних зусиль, а також політичну волю вищого військово-політичного керівництва держави. Саме за таких умов зазначена оптимізація зможе досягти своєї мети, а не залишитися суто теоретичною концепцією.

Аналіз попередніх періодів адаптації державного механізму до загроз і викликів воєнного часу, викликаних збройною агресією російської федерації проти України, свідчить про те, що зазначені процеси мають бути продуманими та виваженими, здійснюватися на основі чітких сценаріїв та передбачати конкретні дії. Наразі відповідним державним органам слід продовжувати модернізацію озброєнь та військової техніки з метою підвищення обороноздатності та ефективності військових операцій. Розробка та впровадження новітніх технологій є ключовими для забезпечення військової спроможності Збройних Сил України в умовах довготривалої війни. Необхідно посилювати міжнародну співпрацю та обмінюватися досвідом із зарубіжними партнерами. Не менш важливим є завдання ефективного використання фінансових та людських ресурсів, оптимізація структур управління для ефективного виконання завдань у воєнний період. Слід розвивати механізми взаємодії з місцевими громадами, залучати їх до процесу прийняття рішень та створювати ефективні системи локальної самовлади для забезпечення безпеки на рівні територій. Ефективний захист від воєнних загроз потребує також нови підходів до регулювання соціальних та економічних аспектів.

З урахуванням зазначеного, у якості конкретних пропозицій для оптимізації діяльності органів державної влади щодо забезпечення воєнної безпеки України у період дії воєнного стану необхідним вважаємо:

а) перегляд та законодавче визначення процедур мобілізації та мобілізаційної підготовки, враховуючи сучасні методи та національний досвід в області територіальної оборони, а також підготовки регіонів і населення до захисту країни; б) посилення інституційних засобів Міністерства оборони України для ефективного формулювання та втілення державної політики в оборонній сфері; в) розширення співпраці з приватним сектором та міжнародними партнерами з метою розробки, виробництва та постачання новітнього озброєння та військової техніки; г) посилення морських оборонних можливостей, зокрема систем моніторингу поверхневої та підводної ситуації; г) прискорення модернізації Збройних Сил України, інших оборонних структур; д) розширення можливостей військової освіти, збільшення якості спільних навчальних заходів серед різних військових підрозділів та управлінських структур; е) виявлення та забезпечення нових ефективних чинників для зростання рівня мотивації до військової служби.

З урахуванням зазначеного, приходимо до висновку, що оптимізація діяльності органів державної влади щодо

забезпечення воєнної безпеки є багатоплановим завданням, яке вимагає комплексного підходу та врахування різноманітних факторів. Реалізація зазначеного завдання дозволить Україні ефективніше протистояти сучасним викликам у галузі воєнної безпеки та забезпечити сталий розвиток у період повоєнної відбудови.

Висновки:

1. Воєнна безпека є одним із найважливіших елементів національної безпеки України. Вона забезпечується шляхом комплексного впливу на всі фактори, що загрожують національним інтересам України у воєнній сфері. Забезпечення воєнної безпеки України у мирний час є завданням усіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства в цілому. За умов широкомасштабної агресії російської федерації проти України роль органів державної влади у забезпеченні воєнної безпеки стає пріоритетною.

2. Правовий режим воєнного стану вимагає від державного апарату України максимальної ефективності та гнучкості, що забезпечуються, зокрема: 1) централіза-

цією прийняття рішень; 2) синергією структур державного управління; 3) інтеграцією між відомствами; 4) взаємодією з громадськістю; 5) модернізацією законодавчої бази.

3. Оптимізація діяльності органів державної влади щодо забезпечення воєнної безпеки є багатоплановим завданням, яке вимагає комплексного підходу та врахування різноманітних факторів. До основних чинників зазначеного процесу пропонуємо відносити: удосконалення військового управління та координації дій між органами державної влади; посилення військово-технічного потенціалу країни; покращення систем забезпечення військових підрозділів; запровадження нових підходів до використання інформаційних та кібернетичних ресурсів; модернізацію соціальних програм для військовослужбовців; розширення міжнародної співпраці у сфері військової безпеки; удосконалення системи реагування на виклики і ситуації воєнного часу; забезпечення прозорості та відкритості у відносинах між державними, військовими структурами та громадянським суспільством; модернізацію навчальних програм та підготовки військового персоналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 року. № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-203>.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
3. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24.02.2022 № 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022/>.
4. Місцево самоврядування як чинник стійкості тилу: аналіт. доп. В.Г. Потапенко, В.О. Баранник, Н.В. Бахур та ін.; за ред. В.Г. Потапенка. Київ: НІСД, 2023. 54 с. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analytychni-dopovidi/>.
5. Тарасенко Т.М. Організаційно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану: можливості та обмеження. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. № 4. С. 50–58.
6. Шкідченко В.П., Кохно В.Д. Воєнна безпека як категорія воєнної науки та складова національної безпеки України. *Наука і оборона*. 2000. № 2. С. 3–7.